

virike

**VIRIKKEEN
KOKEMUSASIAANTUNTIJA-
TOIMINNAN EETTISET
TOIMINTAOHJEET**

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Virike	2
3 Kokemusasiantuntijuus.....	3
3.1 Virikkeen kokemusasiantuntijatoiminta	4
3.2 Koulutus.....	4
3.3. Kokemusasiantuntijan tehtäväkentät	5
4 Jaettu asiantuntijuus.....	5
5 Kokemusasiantuntijan eettiset toimintaohjeet.....	6
5.1 Kokemusasiantuntijan toimintaohjeet ennen toimeksiantoa	6
5.2 Kokemusasiantuntijan toimintaohjeet tehtävän aikana	7
5.3 Kokemusasiantuntijan toimintaohjeet tehtävän jälkeen.....	7
6 Tilajatahon eettiset toimintaohjeet.....	8
6.1 Tilajatahon toimintaohjeet ennen toimeksiantoa	8
6.2 Tilajatahon toimintaohjeet tehtävän aikana	9
6.3 Tilajatahon toimintaohjeet tehtävän jälkeen.....	9
7 Virikkeen eettiset toimintaohjeet toiminnan organisoijana	10
7.1 Virikkeen toimintaohjeet organisoijana ennen toimeksiantoa	10
7.2 Virikkeen toimintaohjeet organisoijana tehtävän aikana	10
7.3 Virikkeen toimintaohjeet organisoijana tehtävän jälkeen.....	11

LIITE 1: SALASSAPITOSOPIMUS

LIITE 2: KOULUTUKSEN SISÄLTÖ

LIITE 3: KOKEMUSASiantuntijatoiminnan vuosikello

LIITE 4: JAETTU ASiantuntijuus -MALLI

1 Johdanto

Virike yhdistää kokemusasiantuntijat ja tilaajatahot, jotka toivovat tilaisuuksiinsa henkilöitä, joilla on omakohtaista kokemusta esimerkiksi mielenterveys- ja päihdesairauksista, elämän kriiseistä ja niistä toipumisesta. Kokemusasiantuntija antaa ilmiöille kasvot ja tehtäväänsä koulutettuna hän varmistaa osaltaan tilaisuuden onnistumisen.

Tässä oppaassa esitellään lyhyesti Virikkeen kokemusasiantuntijatoimintaa ja käydään läpi eettisiä toimintaohjeita, jotka koskevat kokemusasiantuntijoita, tilaajatahoa ja Virikettä toiminnan organisoijana.

Virike on kouluttanut ja ohjannut kokemusasiantuntijoita erilaisiin tehtäviin vuodesta 2013. Toiminnan tasaisesti kasvaessa haluamme huolehtia, että kaikilla osapuolilla on yhteinen käsitys kokemusasiantuntijatoiminnan eettisistä toimintaperiaatteista. Jokaisella yksittäisellä kohtaamisella on tärkeä merkitys, jotta yhteistyö on:

- Luottamuksellista
- Tasa-arvoista
- Kunnioittavaa
- Turvallista
- Vapaaehtoista (toiminta perustuu omaan tahtoon)

Oppaan ohjeistus elää toiminnan mukana ja on siten muokattavissa.

2 Virike

Virike ry on mielenterveys- ja päihdetoipujien ja mielenterveys- ja päihdetyöstä kiinnostuneiden yhdistys Mikkelissä. Toiminnassamme korostuvat yhteisöllisyys, vertaistuki, matalan kynnyksen kohtaamispaikan toiminta ja kokemusasiantuntijatoiminta.

Vahvistamme mielenterveys- ja päihdetoipujien osallisuuden kokemusta lisäten omaa elämää koskevia vaikuttamismahdollisuuksia sekä vähentää yksinäisyyden kokemusta yhteisöllisen

toiminnan avulla. Autamme toipujia tulemaan paremmin toimeen oman sairauden kanssa sekä vähennämme ennakkoluuloja mielenterveys- ja päihdetoipujia kohtaan.

3 Kokemusasiantuntijuus

Kokemusasiantuntijatoiminnan juuret ovat kolmannella sektorilla. Toiminta on kehittynyt AA-toiminnan vertaisryhmistä, jotka alkoivat kokoontua Suomessa 1940-luvulla.

Kokemusasiantuntijuus on 2000-luvulla kansalais- ja järjestötoiminnan pohjalta syntynyt toimintamalli, jota on käytännössä toteutettu pitkälti erilaisissa hankkeissa sekä järjestökentällä. Toiminta siirtyy yhä enemmän myös julkiselle puolelle.

Kokemusasiantuntijalla on

- omakohtaista kokemusta mielenterveydenhäiriöistä, riippuvuussairauksista tai muista elämän kriiseistä.
- kokemus siitä, mikä häntä itseään tai hänen omaisiaan on auttanut toipumisessa.
- taustastaan johtuen, hänellä on henkilökohtaista kokemusta sosiaali- ja terveysalan palveluiden käyttäjänä.
- halu kehittää palveluita sekä auttaa muita ihmisiä omasta kokemuksestaan käsin.
- koulutus tehtävässä toimimiseen.

Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikuttavuus näyttäytyy yksilön, palvelujärjestelmän ja yhteiskunnallisella tasolla. Nämä kolme tasoa ovat yhteydessä toisiinsa.

- **Yksilöllisellä tasolla** kokemusasiantuntijuuteen sisältyvä muutosprosessi kuntouttaa ja voimaannuttaa. Kokemusasiantuntijuus voi olla välivaihe elämässä tai pitkäaikaisesti vaikuttava osa identiteettiä.
- **Palvelujärjestelmässä** kokemusasiantuntija toimii erilaisissa tehtävissä ja toiminnan tavoitteena on kehittää palveluita asiakaslähtöisemmiksi.
- **Yhteiskunnallisella tasolla** kokemusasiantuntijatoiminnan tavoite on vaikuttaa toipujien yhteiskunnalliseen asemaan, lakien ja asenteiden kautta.

3.1 Virikkeen kokemusasiantuntijatoiminta

Virike on kouluttanut kokemusasiantuntijoita vuodesta 2013 ja ohjannut heitä erilaisiin tehtäviin. Virike tukee heitä tehtävissä toimimisessa sekä edistää ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden yhteistyötä.

Virikkeen toimintaa rahoittaa STEA ja toiminta-avustus on suunnattu kouluttamiseen, tehtäviin ohjaamiseen ja tehtävässä tukemiseen. Vaikka Virike ei voi maksaa avustuksesta kokemusasiantuntijoille palkkiota tehtävistä, suosittaa se tilaajille palkkion maksamista. Tehtävässä toimivalle ei tulisi syntyä tehtävästä kuluja, joten vähintään matkakulut tulisi korvata.

Palkkion maksaminen on kokemusasiantuntijan ja tilaajan välinen asia ja he hoitavat keskenään maksutiedot, verokortin ym. asiat.

Kokemusasiantuntijoilla on erilaisia linjauksia palkkion suhteen, osa toimii vain palkkioperusteisesti, osa vain vapaaehtoistehtävissä ja loput siltä väliltä.

3.2 Koulutus

Kokemusasiantuntijana toimiminen on yhtä aikaa antoisaa ja haastavaa. Tehtävässä toimimiseen tulisi koulutuksen olla ehdoton edellytys.

Koulutukselle tai pätevyydelle ei ole asetettu lakiin perustuvaa säädöstä ja koulutuksen sisällöissä ja kestossa voi olla paljonkin vaihtelua.

Virike kouluttaa kerran vuodessa uusia kokemusasiantuntijoita. Koulutus on tarkoitettu Mikkelin lähialueen mielenterveys- ja päihdetoipujille. Koulutukseen osallistujan oma toipuminen on oltava riittävän pitkällä ja osallistujalla tulee olla kykyä ja jaksamista tarkastella omaa sairastumistaan ja toipumistaan välimatkan päästä.

Koulutus (n. 65 h) sisältää tietoa kokemusasiantuntijana toimimisesta, perustietoa mielenterveys- ja päihdesairauksista, esiintymisen ja vuorovaikutuksen harjoittelua, tietoa toipumisorientaatiosta, My Storyn teoriaa sekä työkaluja työstämisen ja esittämisen tueksi.

Koulutukseen on avoin haku maaliskuulle ja sen jälkeen hakijat haastatellaan.

Virikkeen järjestämä koulutus on osallistujille ilmainen.

3.3. Kokemusasiantuntijan tehtäväkentät

Virikkeen kautta kokemusasiantuntijatehtävissä toimitaan esim. erilaisten keskusteluryhmien ohjaajina, ammattilaisen työparina tai ryhmänohjaajina sairaalan osastoilla tai avopuolella, hanketyöntekijöinä tai tukihenkilöinä. Kokemusasiantuntijat kehittävät palveluita ammattilaisten työparina moniammatillisissa työryhmissä ja kouluttavat ammattilaisia ja opiskelijoita.

4 Jaettu asiantuntijuus

Virike edistää kokemusasiantuntijan ja ammattilaisen yhteistyötä jaettu asiantuntijuus- mallin mukaisesti. Virikkeelle on tehty aiheesta YAMK opinnäytetyö, joka löytyy

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/160204/Juuti_Minna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koulutetun kokemusasiantuntijan ja ammattilaisen yhteistyöstä hyötyvät työntekijä, kokemusasiantuntija ja asiakas. Ammattilainen saa uusia työkaluja asiakastyöhön ja kokemusasiantuntija saa osallisuuden kautta tehdä vaikuttamistyötä, mikä koetaan voimaannuttavaksi. Asiakkaalle kokemusasiantuntija tuo toivon toipumisesta ja häneltä saa lohdullista vertaistukea.

Kokemusasiantuntijat lisäävät ymmärrystä, muuttavat asenteita ja auttavat muuttamaan asenteita, kehittämään palveluita vastaamaan tehokkaasti asiakkaiden tarpeisiin.

Virikkeeltä voi tilata myös Jaettu asiantuntijuus -mallin mukaisesti ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan työparina kertomaan yhteistyön hyödyistä. Lisäksi voi saada konsultaatiota oman organisaation kokemusasiantuntijakoulutuksen ja kokemusasiantuntijatoiminnan käynnistämiseen.

5 Kokemusasiantuntijan eettiset toimintaohjeet

On tärkeää muistaa, että toimiessa kokemusasiantuntijatehtävissä edustaa paitsi itseään, myös muita kokemusasiantuntijoita ja taustaorganisaatiota. Jokaisella toimijalla on tärkeä merkitys kaikkien jatkotyöskentelylle.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen alussa puhutaan luottamuksesta ja solmitaan kirjallinen salassapitosopimus. Siinä sitoudutaan pitämään salassa koulutukseen osallistuneiden ja yhteistyökumppaneiden esille tulevista asioista toimiessa kokemusasiantuntijatehtävissä koulutuksen aikana ja sen jälkeen.

Kokemustarinasta tulee välittyä toivo. Kokemustarina ei ole sankaritarina vaan selviytymistarina.

5.1 Kokemusasiantuntijan toimintaohjeet ennen toimeksiantoa

- Kokemusasiantuntijan on hyvä tietää, millainen tilaisuus on tulossa:
  - Kenelle se järjestetty (esim. huomioi erot nuorten ja ammattilaisten välillä)
  - Kuinka paljon osallistujia on paikalla ja mikä on tilaisuuden tavoite (miksi kokemusasiantuntija on kutsuttu)
  - Kuinka paljon sinun tulee varata aikaa
- Toimintaympäristön kartoitus; onko tilaisuus kasvokkain vai verkkoalustalla. Mikäli tilaisuus on verkossa huolehdi, että sinulla on toimiva nettiyhteys, siisti tausta ja että muutoinkin tekniikka toimii
- Nauhoitetaanko tilaisuus ja jos kyllä, niin mihin tarkoitukseen (oikeus kieltäytyä).
- Tuo esille omat toiveet ja odotukset tilaisuutta kohtaan (esim. keskeytykset, kysymykset)

- Tarkista onko tilaisuudessa tarkoitus painottaa yksittäistä asiakastarinaa (esim. oppitunti tietyn diagnoosin pohjalta) vai laajempaa kokemuksen ääntä (esim. palvelujen kehittämien asiakasryhmän näkökulmasta).
- Jos sinulla on pitkä aika edellisestä keikasta, käy läpi tarinan pääkohdat ennen tilaisuutta (saat tähän apua Virikkeeltä).
- Palkkioasiat on hyvä selvittää etukäteen.
- Mikäli voitisi ei salli osallistumista, niin ilmoita asiasta Virikkeelle.

5.2 Kokemusasiantuntijan toimintaohjeet tehtävän aikana

- Ole ajoissa paikalla.
- Huomioi siisti, arkinen pukeutuminen.
- Oma puhelin kiinni.
- Muistiinpanot, **kokemusasiantuntija keikalla -muistilappu**, vesipullo ja muu materiaali valmiiksi.
- Oma esittely alussa.
- Sinulla on lupa edetä omaan tahtiin.
- Luottamuksellisen ilmapiirin luominen on tärkeä osa yhteistyötä.
- Rakentava keskustelu luo vuorovaikutuksellisen ilmapiirin.
- Sinulla on silti oikeus kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin tai kommentoimasta asioita, jotka koet kiusalliseksi esim. toteamalla neutraalisti, että jätän tämän kysymyksen välistä.
- Pidä etukäteen sovituista pelisäännöistä kiinni esim. aikataulut.
- Mikäli tilaisuudessa sattuu jotain poikkeuksellista, tulee sinun saada tukea tilaajataholta paikan päällä.

5.3 Kokemusasiantuntijan toimintaohjeet tehtävän jälkeen

- Palautteen antamisella ja vastaanottamisella on tärkeä rooli kehitettäessä yhteistyötä. Anna myös itse palautetta.
- Tarvittaessa varataan tilaajan kanssa aikaa ”jälkipuinnille”.

- Älä jää yksin, jos jää vähänkään mietityttämään jokin asia, käytä Virikkeen tarjoamaa tukikeskustelumahdollisuutta.
- Hyödynnä virkistys- jatkokoulutus- ja työnohjausmahdollisuutta tehtävässä toimimisen tueksi.

6 Tilaajatahon eettiset toimintaohjeet

Eettisin teko on tehdä yhteistyötä koulutetun kokemusasiantuntijan kanssa. Se on laadun tae tilaisuudelle ja välittämistä kokemusasiantuntijan toimintaedellytyksistä.

Tilaaja tuntee parhaiten toimintaympäristön, johon kokemusasiantuntija on kutsuttu. Tilaaja onkin tärkeässä roolissa luomaan alussa turvallisen ilmapiirin tilaisuudelle.

6.1 Tilaajatahon toimintaohjeet ennen toimeksiantoa

- Mitä selkeämmin kuvataan toiveet tilaisuuden sisällöstä, sitä helpompi tehtävään on ohjata tehtävään sopiva kokemusasiantuntija ja hänen valmistella osuutensa tilaisuuteen.
- Millainen toimintaympäristö sopii tilaisuuteen? Onko tilaisuus kasvokkain vai verkkoalustalla tapahtuva kohtaaminen?
- Määrittele tilaisuuteen käytettävissä oleva aika.
- Mihin aikaan kokemusasiantuntija tulee paikalle, onko joku häntä vastassa esim. ison rakennuksen aulatiloiissa?
- Kokemusasiantuntijatehtävään voi tilata yksittäisen kokemusasiantuntijan tai parina työskentelevät kokemusasiantuntijat (useimmat toimivat mieluiten parina).
- Onko kokemusasiantuntijan tarkoitus kuvata oma kokemustarina (esim. oppitunti tietyn diagnoosin pohjalta) vai kaivataanko tilaisuuteen laajempaa kokemusääntä (esim. palvelujen kehittämien asiakasryhmän näkökulmasta)?
- Palkkioon liittyvät asiat tulee käsitellä ennen tilaisuutta. On toivottavaa, että kokemusasiantuntijalle maksetaan tehtävästä palkkio. Hänelle ei tule koitua osallistumista kuluja, joten vähintään matkakulut tulee korvata.

6.2 Tilaajatahon toimintaohjeet tehtävän aikana

- Varmista, että kokemusasiantuntijalla turvallinen tila toimia.
- Tilaaja toimii tilaisuudessa kokemusasiantuntijan taustatukena.
- Tilaaja huolehtii osaltaan, että kokemusasiantuntija ja hänen kokemustarinansa saa asiallisen vastaanoton.
- Tilaaja huolehtii, että esim. vierailutilanne oppilaitoksessa rauhoitetaan sulkemalla puhelimet ja vältetään turhaa ”liikennettä” tiloissa.
- Tilaisuuteen, jossa esitetään oma tarina, tulee kuulijoiden olla aloittaessa täsmällisesti paikalla, eikä kesken tilaisuutta voi tulla paikalle.
- Pyritään kiireettömyyteen, kokemusasiantuntija etenee omaan tahtiin.
- Kokemusasiantuntijalla on oikeus kieltäytyä vastaamasta ja kommentoimasta asioita, jotka hän kokee kiusalliseksi. Tilaajatahon edustaja voi olla hänelle tällaisessa tilanteessa tukena rajaamassa keskustelua ja ohjaamassa sen toisaalle.
- Luottamuksellisen ilmapiirin luominen on tärkeä osa yhteistyötä, jota voi vahvistaa osapuolten välisellä rakentavalla keskustelulla.

6.3 Tilaajatahon toimintaohjeet tehtävän jälkeen

- Varaa tarvittaessa aikaa ”jälkipuinnille” mikäli tilaisuudessa on sattunut jotain poikkeavaa ja siihen on muuten tarvetta.
- Yhteistyön kehittämisessä on palautteen antamisella tärkeä merkitys. Pyydä tilaisuuteen osallistuvia antamaan palaute kokemusasiantuntijalle:
<https://www.virikery.fi/palaute-kokemuspuheenvuoroista/>
- Toimintaa organisoiva Virike ottaa mielellään vastaan palautetta toiminnasta, jotta voimme yhteistyössä kehittää meitä kaikkia palvelevaa kokonaisuutta.

7 Virikkeen eettiset toimintaohjeet toiminnan organisoina

Virikkeen vahvuus taustaorganisaationa on, että työntekijät ovat kokemusasiantuntijoiden kanssa henkilökohtaisesti tuttuja keskenään. Työntekijät ovat mukana läpi prosessin, haastattelemme koulutukseen hakijat ja kartoitamme hänen elämäntilanteensa valiten koulutukseen osallistujat, joiden toipuminen ja elämäntilanne on sopivassa ajankohdassa suhteessa vaatimaan koulutukseen. Työntekijät ovat ryhmän mukana läpi koulutuksen ja toimivat ulkopuolisten kouluttajien lisäksi myös itse kouluttajina.

Työntekijät tunnistavat kunkin kokemusasiantuntijan vahvuudet ja ”omimman toimintaympäristön” ja osaavat ohjajata oikean ihmisen, oikeaan aikaan, oikeaan paikkaan.

7.1 Virikkeen toimintaohjeet organisoina ennen toimeksiantoa

- Kartoitetaan tilaajan toive ja tilaisuuden tavoite.
- Uuden toimintamuodon alkaessa käydään mahdollisesti tutustumassa tilaajan toimintaympäristöön ja kartoitetaan yhteistyön toiveita ja erityispiirteitä.
- Kartoitetaan kuka/ketkä kokemusasiantuntijoista on sopiva ko. tilaisuuteen.
- Jaetaan tehtäviä siten, etteivät ne kuormita liikaa yksii ja samoja ja että mahdollisimman monet saavat osallistumisen paikkoja.
- Kartoitetaan, onko tilaajalla mahdollisuus maksaa kokemusasiantuntijalle tehtävästä palkkio ja miten korvataan matkakulut.
- Toimitetaan tilaajalle eettiset toimintaohjeet.

7.2 Virikkeen toimintaohjeet organisoina tehtävän aikana

- Tehtävän aikana Virikkeen rooli on olla taustalla, lukuun ottamatta Jaettu asiantuntijuusmallin mukaista tehtävää, joka hoidetaan kokemusasiantuntijan kanssa yhdessä.

7.3 Virikkeen toimintaohjeet organisoijana tehtävän jälkeen

- Koota tilaisuuteen osallistuvien antama palaute.
- Jakaa kerätty palaute tilaisuudessa toimivalle kokemusasiantuntijalle.
- Tarjota mahdollisuus kokemusasiantuntijoille arjen tukikeskusteluihin.
- Järjestää säännöllisesti täydennyskoulutusta kokemusasiantuntijoille.
- Järjestää säännöllisesti kokemusasiantuntijoiden yhteisiä virkistyspäiviä.
- Järjestää säännöllisesti työnohjausta kokemusasiantuntijoille.
- Kerätä kokemusasiantuntijoilta palautetta toiminnasta ja arvioida ja kehittää toimintaa.
- Kerätä toiminnan tilaajilta palautetta ja arvioida ja kehittää toimintaa.

SALASSAPITOSOPIMUS

Sitoudun kokemusasiantuntijakoulutuksen aikana sekä toimiessani koulutuksen jälkeen kokemusasiantuntijana menetellä niin, ettei mikään tietooni tullut salassa pidettävä asia tule välitykselläni ulkopuolisten tietoon.

Lisäksi sitoudun koulutuksen aikana noudattamaan ryhmässä sovittuja yhteisiä sääntöjä.

Mikkelissä _____/_____ 2022

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Minna Juuti

Koulutuksen järjestäjän edustaja

Pekka Nyrhinen

Koulutuksen järjestäjän edustaja

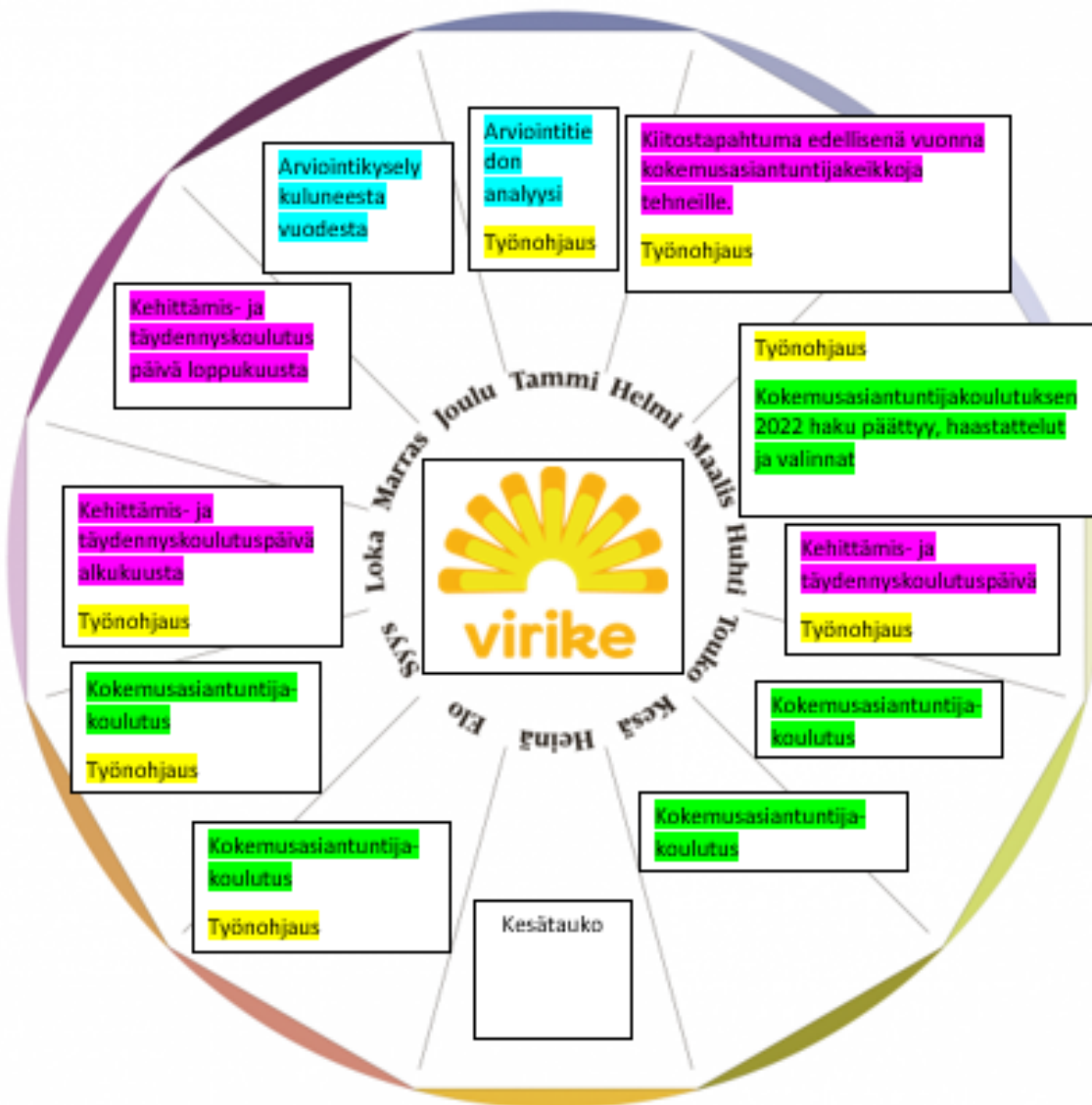
Sitoumus on tehty kahtena kappaleena, joista toinen on koulutuksen järjestäjälle ja toinen kokemusasiantuntijalle.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen sisältö

Koulutuspäivät ovat ma ja ti klo 10–13.45 (14) jakautuen aikavälille huhtikuusta syyskuuhun.

- 1.pvä Tutustuminen, vaitiolovelvollisuus, arvot, säännöt ja termistö tutuksi.
- 2.pvä Toipumisorientaatio, kokemusasiantuntijana toimiminen ja tehtäväkentät sekä kokemusasiantuntijan ja tilaajan eettiset ohjeet.
- 3.pvä Ilmaisutaitopäivä
- 4.pvä Kirjoittamispaja
Ohjeistus My Storyyn
- 5.pvä Päihdepäivä: Essote +kokemusasiantuntijat
- 6.pvä Mielenterveyspäivä: Essote + kokemusasiantuntijat
  - Kirjoitustauko: alkuosa My Storya. Henkilökohtaiset valmennukset kahden viikon aikana
- 7.pvä Jaettu asiantuntijuus +kokemusasiantuntija puheenvuoro.
Esiintymisjännitys.
- 8.pvä Hyväksyminen elämänasenteena.
Ryhmän ohjaajana toimiminen.
- 9.pvä Oman jaksamisen päivä.
  - Kirjoitustauko ja henkilökohtaiset valmennukset.
- 10.–12. pvät Tarinoiden esittäminen
- 13.pvä Valmistuminen. Miten Virike tukee kokemusasiantuntijoita, palaute, kokemuspankki, todistukset.

VIRIKKEEN KOKEMUSASIAANTUNTIJATOIMINNAN VUOSIKELLO

TUKIKESKUSTELUT: Yksilölliset tukikeskustelut aina tarvittaessa.

Työnohjaus: Ryhmätyönohjaus kokemusasiiantuntijatehtävissä toimiville.

Uusien kokemusasiiantuntijoiden kouluttaminen.

Toiminnan arviointi ja tiedon hyödyntäminen.

Kokemusasiiantuntijoiden kehittämis- ja täydennyskoulutuspäivät ja kiitostapahtuma.

